

GIÁO DỤC KỸ NĂNG ỨNG XỬ CÓ VĂN HÓA CHO TRẺ MẪU GIÁO 4-5 TUỔI Ở TRƯỜNG MẦM NON

ĐINH THỊ LAN HƯƠNG

Khoa Giáo dục Tiểu học và Mầm non

PHẠM MAI ANH

SV Đại học Giáo dục mầm non K24

LÊ ĐÌNH KHÁNH LINH

SV Đại học Giáo dục mầm non K25.2

Trường Đại học Hải Phòng

Nhận bài ngày 15/8/2026. Sửa chữa xong 15/9/2026. Duyệt đăng 20/9/2026.

Abstract

Educating 4-5-year-old preschoolers in civilized behavioral skills is a crucial task that contributes to shaping their initial personality traits and establishing a foundation for their comprehensive development. Children aged 4-5 begin to expand their social relationships, frequently engage in group activities, and demonstrate an increasing need for communication. Therefore, fostering behavioral skills-such as greeting, expressing gratitude, apologizing, cooperating, sharing, respecting others, and adhering to behavioral rules-is of paramount importance. This article focuses on clarifying the theoretical rationale and proposing solutions to improve the quality of educating 4-5-year-old preschoolers in civilized behavioral skills at kindergarten.

Keywords: Education, skills, cultured behavior, 4-5-year-old preschoolers, preschool.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục mầm non có vai trò quan trọng trong việc hình thành những nền tảng đầu tiên cho sự phát triển và nhân cách của trẻ. Bên cạnh việc phát triển thể chất, nhận thức, ngôn ngữ và tình cảm, trẻ cần được hình thành những kỹ năng cần thiết để giao tiếp và hòa nhập với mọi người xung quanh. Trong đó, kỹ năng ứng xử (KNUX) có văn hóa được thể hiện qua những hành vi gần gũi như biết chào hỏi, cảm ơn, xin lỗi, lắng nghe, chia sẻ, hợp tác và tôn trọng người khác. Những hành vi này giúp trẻ xây dựng mối quan hệ tích cực với bạn bè, giáo viên (GV) và những người xung quanh, đồng thời từng bước hình thành những thói quen ứng xử phù hợp trong cuộc sống. Ở độ tuổi 4-5, trẻ có nhu cầu giao tiếp ngày càng rõ rệt, thích chơi cùng bạn và tham gia các hoạt động chung. Trẻ cũng bắt đầu hiểu và thực hiện một số quy tắc trong giao tiếp nhưng khả năng kiểm soát cảm xúc và điều chỉnh hành vi vẫn chưa ổn định. Vì vậy trong sinh hoạt hằng ngày, trẻ đôi khi còn tranh giành đồ chơi, chưa biết chờ đến lượt, chia sẻ hoặc giải quyết mâu thuẫn với bạn một cách phù hợp. Đây là thời điểm cần thiết để GV quan tâm và tạo nhiều cơ hội cho trẻ thực hành cách ứng xử trong những tình huống cụ thể. Xuất phát từ thực tế đó, nội dung bài báo được thực hiện nhằm để xuất biện pháp giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi ở trường mầm non.

2. Tổng quan nghiên cứu

Giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ mầm non là một trong những nội dung quan trọng của giáo dục nhân cách, thu hút sự quan tâm của nhiều nhà nghiên cứu trong và ngoài nước.

Trên thế giới, các nghiên cứu về giáo dục KNUX cho trẻ chủ yếu được thực hiện thông qua hướng tiếp cận giáo dục kỹ năng xã hội và cảm xúc (Social and Emotional Learning - SEL). Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor và Schellinger (2011), thông qua nghiên cứu tổng hợp 213 chương trình SEL đã chỉ ra

Email: huongdtl@dhhp.edu.vn

rằng việc phát triển năng lực xã hội và cảm xúc giúp trẻ nâng cao khả năng giao tiếp, hợp tác, giải quyết xung đột và xây dựng các mối quan hệ tích cực. Kết quả nghiên cứu cho thấy trẻ được tham gia thường xuyên vào các hoạt động có tính tương tác xã hội sẽ có hành vi ứng xử tích cực hơn, đồng thời biết điều chỉnh cảm xúc và hành vi phù hợp với các chuẩn mực xã hội. Bên cạnh đó, Denham (2006) khẳng định năng lực cảm xúc xã hội có vai trò nền tảng đối với sự phát triển các kỹ năng giao tiếp và ứng xử của trẻ trong môi trường học tập cũng như cuộc sống hằng ngày. Theo tác giả, việc tạo ra những môi trường giao tiếp đa dạng, nơi trẻ được tương tác với bạn bè và người lớn sẽ góp phần hình thành những hành vi ứng xử tích cực ngay từ giai đoạn đầu đời.

Tại Việt Nam, giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ mầm non đã được nhiều nhà khoa học và nhà giáo dục quan tâm nghiên cứu. Nguyễn Ánh Tuyết (2014) cho rằng việc rèn luyện các hành vi như lễ phép, tôn trọng người khác, biết hợp tác và chia sẻ cần được tiến hành thường xuyên, liên tục và phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi. Ngoài ra, Lê Thu Hương (2017) nhấn mạnh việc tổ chức các hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm, tạo điều kiện cho trẻ được giao tiếp, tương tác và tham gia tích cực vào các hoạt động tập thể nhằm phát triển các kỹ năng xã hội và hình thành những hành vi phù hợp với chuẩn mực ứng xử trong môi trường giáo dục mầm non.

3. Nội dung nghiên cứu

3.1. Khái niệm giáo dục kỹ năng ứng xử có văn hóa

Khái niệm giáo dục KNUX có văn hóa được hình thành từ những khái niệm sau:

- Khái niệm giáo dục: Theo tác giả Đào Thanh Âm (2004) “Giáo dục là quá trình tác động có mục đích, có tổ chức, có kế hoạch, có nội dung và bằng phương pháp khoa học của nhà giáo dục tới người được giáo dục trong các cơ quan giáo dục nhằm hình thành nhân cách của họ”.

- Khái niệm kỹ năng: Kỹ năng là năng lực vận dụng có kết quả tri thức về phương thức hành động đã được chủ thể lĩnh hội để thực hiện những nhiệm vụ tương ứng.

- Khái niệm ứng xử: Theo tác giả Lê Thị Búng (2007) thì “Ứng xử là sự phản ứng của con người đối với sự tác động của người khác đến mình trong một tình huống cụ thể nhất định. Nó thể hiện ở chỗ con người không chủ động trong giao tiếp mà chủ động trong sự phản ứng có lựa chọn, có tính toán, thể hiện qua thái độ, hành vi, cử chỉ, cách nói năng tùy thuộc vào tri thức, kinh nghiệm của mỗi người nhằm đạt được kết quả giao tiếp cao nhất”.

- Khái niệm văn hóa: Theo Unesco (1982) thì văn hóa được hiểu theo hai nghĩa: Nghĩa rộng “Văn hóa là tổng thể những nét riêng biệt về tinh thần và vật chất, trí tuệ và cảm xúc quyết định tính cách của một xã hội hay một nhóm người trong xã hội”; Nghĩa hẹp “Văn hóa là tổng thể những hệ thống biểu tượng (ký hiệu) chi phối cách ứng xử và giao tiếp của một cộng đồng, khiến cộng đồng ấy có đặc thù riêng. Văn hóa bao gồm những giá trị để đánh giá một sự vật, một hiện tượng theo cộng đồng ấy”.

Như vậy ta có thể hiểu: KNUX có văn hóa là khả năng của cá nhân trong việc lựa chọn và thực hiện những hành vi, lời nói, cử chỉ phù hợp với các chuẩn mực đạo đức, quy tắc xã hội và hoàn cảnh giao tiếp cụ thể. Kỹ năng này được thể hiện qua thái độ tôn trọng, lịch sự, thân thiện và biết quan tâm đến người khác trong các mối quan hệ hằng ngày.

Và giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi là quá trình tác động có mục đích, có kế hoạch, có tổ chức của nhà giáo dục đến đối tượng giáo dục nhằm hình thành những hiểu biết ban đầu về các chuẩn mực ứng xử; rèn luyện cho trẻ những hành vi giao tiếp ứng xử phù hợp như chào hỏi, cảm ơn, xin lỗi, chia sẻ, hợp tác, tôn trọng người khác và thực hiện các quy tắc ứng xử trong sinh hoạt hằng ngày. Thông qua quá trình giáo dục, trẻ dần hình thành thói quen và hành vi ứng xử văn minh, góp phần phát triển nhân cách toàn diện.

3.2. Ý nghĩa của việc giáo dục kỹ năng ứng xử có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi

Giáo dục KNUX văn hóa giúp trẻ biết cách giao tiếp, tôn trọng lẫn nhau và cư xử đúng mực trong các

hoạt động hàng ngày, xây dựng các mối quan hệ thân thiện, lành mạnh với bạn bè, với người lớn, ngăn ngừa bạo lực, đồng thời tạo ra một môi trường giáo dục văn minh, an toàn và phát triển bền vững.

Giáo dục KNUX có văn hóa góp phần hoàn thiện nhân cách trẻ, khi trẻ có KNUX văn hóa thì sẽ có ý thức về lòng tự trọng, sự khiêm tốn và biết lắng nghe người khác, khi trẻ biết lắng nghe, biết tiếp thu ý kiến tức là trẻ biết phân biệt đúng sai và biết học và làm theo những cái đúng, cái đẹp.

Giáo dục KNUX có văn hóa giúp trẻ nâng cao sự tự tin. Khi trẻ giao tiếp có văn hóa với những người xung quanh tức là trẻ đã tạo được thiện cảm với họ, trẻ sẽ được yêu quý, được khen ngợi, điều đó giúp trẻ tự tin vào bản thân, mạnh dạn trình bày ý tưởng, nguyện vọng của mình để người khác hiểu, thông cảm và chia sẻ.

Giáo dục KNUX có văn hóa giúp trẻ biết cách giải quyết tình huống khó, những mâu thuẫn một cách thuận hòa, khéo léo. Khi đứa trẻ có KNUX văn hóa trẻ sẽ biết cách kiểm chế cảm xúc, dung hòa bất đồng mà không dùng đến bạo lực hoặc những lời nói xúc phạm.

Giáo dục KNUX có văn hóa góp phần lan tỏa truyền thống tốt đẹp, giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa lịch sử, đạo lý “tôn sư trọng đạo”, “thương người như thể thương thân” của dân tộc và giảm thiểu các hành vi thô lỗ, ích kỷ, lệch chuẩn về đạo đức trong xã hội hiện đại ngày nay.

3.3. Nội dung giáo dục kỹ năng ứng xử có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi

3.3.1. Giáo dục kỹ năng chào hỏi, cảm ơn và xin lỗi

Chào hỏi, cảm ơn và xin lỗi là những kỹ năng giao tiếp thường sử dụng trong cuộc sống hằng ngày. Trẻ cần biết chào hỏi khi gặp mặt, khi đến và khi ra về, biết nói lời cảm ơn khi nhận được sự giúp đỡ hoặc quan tâm từ người khác. Trẻ cũng cần biết xin lỗi khi mình làm sai, làm phiền hoặc ảnh hưởng đến người khác. Đối với trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi, các kỹ năng chào hỏi, cảm ơn và xin lỗi đã bước đầu được hình thành. Trẻ đã biết thực hiện những kỹ năng này trong một số tình huống quen thuộc, nhưng việc thực hiện chưa thường xuyên và chưa trở thành thói quen tự giác. Một số trẻ vẫn cần người lớn hoặc GV nhắc nhở mới thực hiện. Vì vậy, GV cần thường xuyên tạo cơ hội cho trẻ thực hành, đồng thời nhắc nhở và khuyến khích trẻ sử dụng lời chào, lời cảm ơn và lời xin lỗi trong các hoạt động và tình huống giao tiếp hằng ngày.

3.3.2. Giáo dục kỹ năng hợp tác và chia sẻ

Hợp tác và chia sẻ là những kỹ năng cần thiết giúp trẻ biết cùng tham gia hoạt động, phối hợp với bạn và quan tâm đến nhu cầu của người khác. Đối với trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi, kỹ năng hợp tác và chia sẻ đang trong quá trình hình thành. Trẻ đã biết chơi cùng bạn và tham gia một số hoạt động chung nhưng nhiều trẻ vẫn chưa chủ động phối hợp, còn tranh giành đồ chơi hoặc chưa muốn chia sẻ với bạn. Vì vậy, GV cần tạo nhiều cơ hội để trẻ được thực hành kỹ năng hợp tác và chia sẻ trong các hoạt động hằng ngày. Khi trẻ thực hiện nhiệm vụ nhóm, GV hướng dẫn trẻ biết lắng nghe ý kiến của bạn, chờ đến lượt, cùng thực hiện nhiệm vụ và hỗ trợ nhau khi cần thiết.

3.3.3. Giáo dục kỹ năng giao tiếp lịch sự và tôn trọng người khác

Ở lứa tuổi 4-5 tuổi, khả năng ngôn ngữ của trẻ ngày càng phát triển và trẻ bắt đầu tham gia nhiều hơn vào các mối quan hệ với cô giáo, bạn bè và những người xung quanh. Vì vậy, việc hình thành cách giao tiếp lịch sự và thái độ tôn trọng người khác có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển nhân cách của trẻ, đồng thời giúp trẻ tạo dựng mối quan hệ phù hợp với mọi người. GV cần hướng dẫn trẻ sử dụng lời nói phù hợp trong giao tiếp, biết xưng hô đúng với từng đối tượng, biết thưa gửi khi nói chuyện với người lớn và biết sử dụng những từ ngữ thể hiện sự lịch sự. Bên cạnh lời nói, trẻ cần được rèn luyện cách lắng nghe khi người khác nói, không ngắt lời, không quát mắng hoặc có lời nói làm tổn thương người khác.

3.3.4. Giáo dục ý thức giữ gìn môi trường và không gian chung

Trẻ 4-5 tuổi đã bắt đầu nhận biết sự khác nhau giữa những đồ dùng thuộc về cá nhân và những đồ dùng, không gian được sử dụng chung. Trẻ cũng dần hiểu rằng hành vi của mình có thể ảnh hưởng đến

môi trường và những người xung quanh. Vì vậy, giáo dục ý thức giữ gìn vệ sinh, bảo vệ môi trường và tôn trọng không gian chung sẽ giúp trẻ hình thành thói quen sống gọn gàng, có trách nhiệm với bản thân và cộng đồng. GV cần hướng dẫn trẻ giữ gìn vệ sinh và trật tự trong lớp học, biết cất đồ chơi, đồ dùng đúng nơi quy định sau khi sử dụng và không vứt rác bừa bãi. Trong hoạt động hằng ngày, GV cần tạo cơ hội để trẻ cùng tham gia vệ sinh lớp học, chăm sóc cây xanh, bảo vệ con vật nuôi và giữ gìn các khu vực sinh hoạt chung. Bên cạnh đó, trẻ cần được hình thành thói quen sử dụng tiết kiệm điện, nước và biết tắt điện, khóa vòi nước khi không sử dụng.

3.3.5. Giáo dục kỹ năng thể hiện tình cảm và sự quan tâm đối với người khác.

Trẻ 4-5 tuổi bắt đầu có sự phát triển rõ hơn về đời sống tình cảm và khả năng nhận biết cảm xúc. Trẻ không chỉ nhận ra cảm xúc của bản thân mà còn dần biết chú ý đến cảm xúc của những người xung quanh. GV cần giúp trẻ biết thể hiện tình cảm với người lớn thông qua lời nói và những việc làm như biết hỏi thăm, biết nói lời yêu thương, quan tâm khi cô giáo hoặc người thân. Đối với bạn bè, GV hướng dẫn trẻ biết chia sẻ đồ chơi, giúp đỡ bạn khi gặp khó khăn, hỏi han và an ủi khi bạn buồn hoặc không khỏe. Khi nhận thấy người khác có biểu hiện vui, buồn, mệt mỏi hoặc gặp khó khăn, trẻ cần thể hiện sự quan tâm bằng lời nói và hành động phù hợp. Việc thường xuyên tạo cơ hội cho trẻ thực hành trong các hoạt động hằng ngày sẽ giúp trẻ biết quan tâm đến cảm xúc của người khác và hình thành cách ứng xử tình cảm, thân thiện với những người xung quanh.

3.4. Biện pháp giáo dục kỹ năng ứng xử có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi

3.4.1. Giáo viên là tấm gương cho trẻ học tập và noi theo

Giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ 4-5 tuổi là tạo nền tảng để trẻ hình thành thói quen giao tiếp lịch sự, biết chia sẻ và tôn trọng người xung quanh. Ở lứa tuổi này, trẻ bắt đầu mở rộng quan hệ xã hội và học hỏi chủ yếu qua quan sát, bắt chước. Trẻ 4-5 tuổi học nhanh nhất qua những gì nhìn thấy hàng ngày. Khi trẻ đến trường tiếp xúc với GV hàng ngày nên GV cần phải mẫu mực trong giao tiếp ứng xử, cách thể hiện các cử chỉ hành vi để trẻ học tập, noi theo. GV luôn luôn sử dụng lời nói nhẹ nhàng, câu có đủ thành phần chủ vị, biết cảm ơn khi được trẻ quan tâm giúp đỡ, xin lỗi khi có hành vi, thái độ chưa đúng đối với trẻ. Ví dụ khi cô nhờ trẻ lấy giúp chiếc ghế ngồi trẻ lấy xong cô nói “Cô cảm ơn con!”, nếu không may cô va vào làm đau trẻ cô nói “Cô xin lỗi con”. Luôn thể hiện tình cảm thân thiện, yêu thương với trẻ, không quát mắng, đe dọa hoặc đánh phạt trẻ.

Khi giao tiếp ứng xử với đồng nghiệp hoặc những người lớn tuổi trước mặt trẻ GV phải tuân thủ các quy tắc ứng xử của ngành học, của nhà trường, với người lớn phải dạ vâng, thưa gửi thể hiện sự lễ phép. Biết lắng nghe và chia sẻ thể hiện sự đồng cảm với mọi người.

3.4.2. Tổ chức giáo dục kỹ năng ứng xử có văn hóa cho trẻ thông qua các hoạt động hàng ngày

Khi tổ chức hoạt động hàng ngày GV cần tìm tòi, tận dụng các tình huống nhằm tích hợp các nội dung giáo dục KNUX cho trẻ.

- Với hoạt động đón - trả trẻ: Khi đón trả trẻ GV hướng dẫn trẻ chào tạm biệt ông, bà, cha, mẹ và chào cô để vào lớp. Cô dạy trẻ cách chào người lớn, khoanh tay trước ngực đầu hơi cúi, miệng nói “Con chào bố ạ”; “Con chào mẹ ạ”; “Con chào cô ạ”... kết hợp nét mặt vui tươi, ánh mắt nhìn thẳng vào người đối diện.

- Hoạt động học: Trong chế độ sinh hoạt hàng ngày của trẻ 4-5 tuổi mỗi ngày trẻ được tham gia một hoạt động học khác nhau. Trong các hoạt động học có rất nhiều tình huống mà GV tận dụng để giáo dục KNUX cho trẻ. Ví dụ hoạt động cho trẻ làm quen với tác phẩm văn học GV lựa chọn những bài thơ, câu chuyện mang tính giáo dục cao. Khi đọc thơ hoặc kể cho trẻ nghe chuyện cô hỏi trẻ về nội dung bài thơ, câu chuyện, ý nghĩa giáo dục và cho trẻ nêu lên suy nghĩ của mình. Ví dụ: Khi cô kể cho trẻ nghe chuyện Tích Chu cô hỏi trẻ Bạn Tích Chu trong câu chuyện đã ngoan chưa? Nếu con là bạn Tích Chu con sẽ làm gì để bà vui?

- Hoạt động chơi: Do đặc điểm tâm lý của trẻ 4-5 tuổi nên khả năng hợp tác và làm việc nhóm còn nhiều hạn chế. Vì vậy, khi chơi ở các góc trẻ hay nảy sinh mâu thuẫn do tranh giành đồ chơi hoặc vai chơi. Khi trẻ không thống nhất được có thể xảy ra tranh cãi dẫn đến sẽ có những KNUX sẽ không phù hợp. Ví dụ: trong góc chơi xây dựng cháu A và cháu B chơi ghép hình ngôi nhà cháu A không tìm được mảnh ghép đúng trong khi cháu B đang có, cháu A liền giành lấy của bạn, cháu B không đồng ý quay lại giằng co với cháu A. Tình huống tranh giành đồ chơi dễ bắt gặp trong giờ chơi, vì vậy GV cần tận dụng để giáo dục KNUX cho trẻ. Cô lại gần trẻ và hỏi nguyên nhân sau đó cho trẻ nhận xét việc làm của mình đúng và chưa đúng ở chỗ nào, qua đó nêu ra cách ứng xử với bạn cho phù hợp như cần đồ chơi phải hỏi bạn, bạn cho mượn phải cảm ơn bạn, xin lỗi vì đã tranh giành đồ chơi của bạn.

- Hoạt động vệ sinh: Trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi hàng ngày ở lớp thường xuyên thực hiện các thao tác vệ sinh cá nhân như rửa tay, lau mặt trước khi ăn, sau khi đi vệ sinh. Khi thực hiện các hoạt động này trẻ phải nhận đúng đồ dùng cá nhân, thực hiện đúng các bước, biết xếp hàng chờ đến lượt... Khi hướng dẫn trẻ thực hiện GV bao quát, nhắc nhở trẻ, ví dụ khi trẻ xếp hàng chờ đến lượt có trẻ không chịu xếp hàng mà chen lấn xô đẩy cô mời trẻ lại trò chuyện với trẻ. Con thấy các bạn xếp hàng thế nào, chen lấn xô đẩy là việc làm tốt hay xấu, con chen lấn như vậy đã ngoan chưa...qua đó cô yêu cầu trẻ xin lỗi cô và các bạn hứa lần sau sẽ không mắc lỗi như vậy nữa.

- Hoạt động ăn ngủ: GV chú trọng đến việc giáo dục KNUX văn hóa cho trẻ như: Trước khi ăn phải mời cô và các bạn, trong khi ăn không nói chuyện, không làm rơi vãi thức ăn, không xúc cơm đổ sang bát của bạn, khi ho ngáp phải biết lấy tay che miệng...Giờ ngủ GV nhắc nhở trẻ lên giường nằm yên lặng, nhắm mắt ngủ ngoan không nói chuyện hoặc làm ồn ảnh hưởng đến giấc ngủ của các bạn.

3.4.3. Phối hợp với gia đình trong việc giáo dục kỹ năng ứng xử có văn hóa cho trẻ 4-5 tuổi

Biện pháp phối hợp với phụ huynh nhằm tạo sự thống nhất giữa gia đình và nhà trường trong việc giáo dục KNUX cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi. Thông qua sự phối hợp thường xuyên, GV và cha mẹ cùng hướng dẫn trẻ hình thành những hành vi ứng xử phù hợp như biết chào hỏi, cảm ơn, xin lỗi, biết lắng nghe, chia sẻ, nhường nhịn, tôn trọng người khác và giải quyết những tình huống đơn giản trong cuộc sống một cách phù hợp.

Trước hết, GV cần tuyên truyền để phụ huynh nhận thức rõ vai trò của giáo dục KNUX đối với sự phát triển nhân cách của trẻ 4-5 tuổi. Nội dung tuyên truyền cần ngắn gọn, dễ hiểu, tập trung vào những kỹ năng trẻ cần được rèn luyện như: giao tiếp lễ phép, biết thể hiện cảm xúc phù hợp, biết lắng nghe, chờ đợi đến lượt, chia sẻ đồ chơi, hợp tác với bạn, xử lý mâu thuẫn và biết tìm kiếm sự giúp đỡ khi cần thiết. Tiếp theo, GV thống nhất với phụ huynh về những chuẩn mực ứng xử cơ bản cần hình thành cho trẻ. Nhà trường và gia đình nên sử dụng những cách hướng dẫn tương đối thống nhất, tránh tình trạng ở lớp trẻ được yêu cầu thực hiện một hành vi nhưng ở nhà lại được người lớn cho phép thực hiện theo cách khác.

Giáo viên cũng cần hướng dẫn phụ huynh rèn KNUX cho trẻ thông qua các tình huống thực tế hằng ngày. Cha mẹ có thể tận dụng các hoạt động như ăn uống, vui chơi, đi mua sắm, đi thăm người thân, giao tiếp với hàng xóm hoặc khi trẻ chơi cùng anh chị em để tạo cơ hội cho trẻ thực hành. Ví dụ, khi gặp người lớn, cha mẹ nhắc trẻ biết chào hỏi; khi được người khác giúp đỡ, khuyến khích trẻ nói lời cảm ơn; khi làm sai, hướng dẫn trẻ nhận lỗi và xin lỗi. Việc rèn luyện cần được thực hiện thường xuyên, nhẹ nhàng và phù hợp với khả năng của trẻ.

Một nội dung quan trọng khác là khuyến khích phụ huynh làm gương cho trẻ. Trẻ ở lứa tuổi 4-5 thường học thông qua quan sát và bắt chước hành vi của người lớn. Vì vậy, cha mẹ cần thể hiện cách giao tiếp lịch sự, biết lắng nghe, tôn trọng người khác, kiểm soát cảm xúc và giải quyết mâu thuẫn bằng lời nói phù hợp. Khi người lớn thường xuyên sử dụng những lời nói như “cảm ơn”, “xin lỗi”, “mời con”, “con có thể giúp mẹ không?”, trẻ sẽ có cơ hội tiếp nhận và hình thành cách ứng xử tương tự. Bên cạnh đó, GV có thể phối hợp với phụ huynh xây dựng các tình huống hoặc trò chơi đơn giản để trẻ thực hành KNUX tại nhà. Chẳng hạn: “Nếu con làm bạn buồn, con sẽ làm gì?”, “Khi hai bạn cùng muốn một món đồ chơi, con sẽ giải quyết thế nào?”, “Khi được bà tặng quà, con sẽ nói gì?”. Cha mẹ không nên đưa ngay

câu trả lời mà nên đặt câu hỏi gợi mở để trẻ suy nghĩ, lựa chọn cách giải quyết và giải thích lý do. Sau đó, cha mẹ có thể cùng trẻ đóng vai để thực hành lại tình huống.

Giáo viên cần thường xuyên trao đổi với phụ huynh về sự tiến bộ cũng như những khó khăn của từng trẻ. Việc trao đổi nên mang tính hai chiều, trong đó GV không chỉ thông báo tình hình của trẻ ở lớp mà còn lắng nghe thông tin từ gia đình. Đối với những trẻ còn nhút nhát, khó kiểm soát cảm xúc, thường tranh giành đồ chơi hoặc chưa biết giao tiếp phù hợp, GV và phụ huynh cần thống nhất cách hỗ trợ, đặt ra những mục tiêu nhỏ và theo dõi sự tiến bộ của trẻ theo từng giai đoạn. Ngoài ra, có thể xây dựng “Sổ tay phối hợp giáo dục KNUX” hoặc phiếu trao đổi ngắn giữa gia đình và nhà trường. GV ghi nhận một số biểu hiện nổi bật của trẻ trong ngày hoặc trong tuần; phụ huynh phản hồi về những biểu hiện của trẻ tại nhà. Từ đó, hai bên có cơ sở điều chỉnh phương pháp giáo dục và tạo sự liên tục trong quá trình rèn luyện. Để biện pháp đạt hiệu quả, GV cần xây dựng mối quan hệ tích cực, tôn trọng và thường xuyên với phụ huynh. Nội dung trao đổi phải cụ thể, thiết thực, tránh gây áp lực cho cha mẹ hoặc yêu cầu gia đình thực hiện quá nhiều nhiệm vụ. Sự phối hợp thống nhất giữa gia đình và nhà trường sẽ giúp trẻ được rèn luyện KNUX trong nhiều môi trường khác nhau, từ đó hình thành hành vi một cách tự nhiên và bền vững hơn.

4. Kết luận

Bài báo đã làm rõ một số vấn đề cơ bản về giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi. Trên cơ sở đó, bài báo tập trung vào 5 nội dung giáo dục gồm: chào hỏi, cảm ơn, xin lỗi; hợp tác và chia sẻ; giao tiếp lịch sự và tôn trọng người khác; giữ gìn môi trường và không gian chung; thể hiện tình cảm và sự quan tâm đối với người khác. Bài báo cũng đề xuất ba biện pháp giáo dục phù hợp với điều kiện tổ chức các hoạt động ở trường mầm non. Các biện pháp được xây dựng theo hướng gắn việc giáo dục với những tình huống thực tế mà trẻ thường gặp trong giao tiếp, vui chơi, học tập và sinh hoạt, qua đó tạo cơ hội để trẻ được quan sát, thực hành và điều chỉnh hành vi. Những kết quả trên cho thấy giáo dục KNUX có văn hóa cho trẻ 4-5 tuổi cần được thực hiện thường xuyên, nhất quán và gắn với đời sống của trẻ. Trong đó, vai trò nêu gương của GV, việc tận dụng các tình huống phát sinh trong hoạt động hằng ngày và sự phối hợp giữa gia đình với nhà trường là những yếu tố quan trọng để duy trì và củng cố hành vi ứng xử phù hợp. Các nội dung và biện pháp được đề xuất là cơ sở để GV tham khảo và vận dụng trong tổ chức các hoạt động giáo dục trẻ tại trường mầm non.

Tài liệu tham khảo

- Denham, S. A. (2006). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it? *Early Education and Development*, 17(1), 57-89. https://doi.org/10.1207/s15566935eed1701_4.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>.
- Đào Thanh Âm, Trịnh Dân, Nguyễn Thị Hòa, Đinh Văn Vang (2004). *Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- Lê Thị Bùng (2007). *Tâm lý học ứng xử*. NXB Giáo dục.
- Lê Thu Hương (2017). *Hướng dẫn tổ chức thực hiện Chương trình giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- Nguyễn Ánh Tuyết (2014). *Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- UNESCO. (1982). *Mexico City declaration on cultural policies*. World Conference on Cultural Policies.